

De natuur in 2022 in het Rotta-gebied

Resultaat van het speurwerk door Dick Hoek

Maart 2023

Inleiding

Bij vogels weten we vaak precies welke soorten er in een gebied voorkomen, soms weten we zelfs hoeveel, wanneer ze b.v. uit het zuiden weer terugkeren uit hun overwinteringsgebied om hier te broeden en wanneer ze weer vertrekken. Ook is het vaak duidelijk of ze een goed broedseizoen hadden en of de lange termijn trend positief of negatief is. In Aves Visum 163 van maart 2023 is daarvan al een overzicht te vinden. Van de andere organismen is vaak veel minder bekend, maar ook hiervan groeit de kennis en belangstelling. Van planten, dag- en nachtvlinders en libellen worden steeds meer waarnemingen geregistreerd door steeds meer waarnemers. Vaak gebeurt dit in een landelijk onderzoekkader (o.a. in samenwerking met Floron en de Vlinderstichting) maar ook als eenmalige waarneming via rotta.waarneming.nl.

Via deze site werden het afgelopen jaar in het werkgebied van Rotta 3.374 soorten gemeld. (in 2021: 2.780) Het onderstaande overzicht is hoofdzakelijk op deze site gebaseerd. Een deel van de waarnemingen is nog niet gevalideerd; d.w.z. dat deskundigen (validatoren) de waarnemingen nog niet beoordeeld hebben of de determinatie juist is. Sommige soorten zijn moeilijk in het veld te determineren en soms zelfs uitsluitend op naam te brengen met behulp van een microscoop.

Dit overzicht kon alleen tot stand komen dankzij de vele waarnemers die hun ervaringen wilden delen. Iedereen die dit overzicht mogelijk maakte: hartelijk dank!

Tekst en foto's: Dick Hoek, tenzij anders vermeld.

Peperkers

Planten

Deze vormen voor alle andere levensvormen de basis van hun bestaan. Veel soorten insecten zijn afhankelijk van één of enkele specifieke plantensoorten: de waardplanten. De rupsen van soorten als *kleine vos*, *dagpauwoog* en *atalanta* zijn afhankelijk van brandnetels. Het algemene *elzenhaantje* is afhankelijk van vooral *zwarte els* en de *klimopbij* is afhankelijk van *klimop*. De *kattenstaartdikpoot* is een bij die in ons land uitsluitend op *grote kattenstaart* vliegt. Veel soorten insecten zijn echter minder kieskeurig.

Evenals overal in Nederland is in ons gebied de aanvoer van overmatige stikstof via lucht en water duidelijk zichtbaar in de vegetatie. Een voorbeeld hiervan is de toename van de exoot *dijkviltbraam*, die afkomstig is uit de Kaukasus. Ook *grote brandnetel* is een soort die het goed doet bij een overdaad aan stikstof. Deze soorten verdringen de minder robuuste soorten met als gevolg een vermindering van de biodiversiteit.

Dijkviltbraam

Een ander aspect van menselijk ingrijpen dat het voorkomen van soorten beïnvloedt is aanplant en inzaai. Het is soms moeilijk te bepalen of het wilde planten betreft of aangeplante of ingezaaide. Aangeplante of ingezaaide planten kunnen niet tot wilde planten worden gerekend. In het Nessebos zijn bijvoorbeeld dit jaar voor het eerst zowel *gewone salomonszegel* als *welriekende salomonszegel* gevonden in de nabijheid van een bijenstal. Het is onwaarschijnlijk dat deze soorten plotseling hier tegelijkertijd op eigen kracht zijn verschenen. Meestal verdwijnen deze ingezaaide of geplante soorten weer maar soms weten ze zich te handhaven en zelfs uit te breiden. Ze kunnen dan een na verloop van tijd inburgeren en een blijvend onderdeel van de wilde flora worden. Er werden circa 810 (2021: 726) soorten gemeld, waarvan 580 inheems.

Enkele opvallende soorten:

Strandmelde, een soort die gewoonlijk aan zilte, voedselrijke omstandigheden is gebonden maar nu bij Waddinxveen werd gevonden is waarschijnlijk aangevoerd met zand uit de kuststreek. Gewoonlijk houden dergelijke aan de kust gebonden soorten in het binnenland niet lang stand. In 2020 is deze soort aangetroffen in een woonwijk in wording in de Eendragtspolder. Ook hier was sprake van aangevoerd zand.

Rechte alsem werd in het Plas-drasdeel van de Eendragtspolder en in een volkstuin bij het Lage Bergse Bos aangetroffen. Deze van oorsprong Noord-Amerikaanse soort is sinds enkele decennia ingeburgerd en komt vooral op slikkige oevers voor.

Peperkers werd langs het nieuwe trace van de A16 gevonden en in een berm in Nieuw-Terbregge. Deze zeldzame soort wordt als inheems beschouwd.

Muurnavel werd op een stuk lavasteen gezien bij de Dorpskerk in Bleiswijk. Deze zeldzame vetplant is oorspronkelijk afkomstig uit het Zuid-Europa en vestigt zich dankzij het opwarmende klimaat steeds verder noordwaarts. In 1985 werd deze soort voor het eerst in Nederland aangetroffen.

Muurnavel

Ook dit jaar werden er in het Bentwoud weer nieuwe, zeldzame soorten aangetroffen zoals *moeraslathyrus* en *boszegge*. Onder de elf soorten orchideeën die in het Rottagebied zijn gevonden in het afgelopen jaar is er één nieuwe: de *welriekende schroeforchis*, een opvallende exoot, afkomstig uit Noord-Amerika. De vindplaats wordt geheim gehouden uit vrees voor 'liefhebbers'. De jaarlijkse *bijenorchis* tellingen in de Eendragtspolder leverde meer planten op dan ooit tevoren.

Bijenorchis

Langs de Hennepsloot is bij ingewijden al jaren bekend dat er de zeldzame *wilde gage* groeit. Deze tot anderhalve meter hoge, sterk geurende struik was echter tot het afgelopen jaar nog door niemand op de site ingevoerd. Langs de spoorlijn in Waddinxveen werd voor het eerst *akkerleeuwenbek* gevonden. Deze soort van

kalkarme akkers is sinds 1950 met meer dan 75% achteruitgegaan en wordt nu nog vooral gevonden in het zuidoosten van Nederland. *Hazenstaart* is een uit Zuid-Europa afkomstig klein, sierlijk gras dat in (droog)boeketten wordt verwerkt. De soort werd gevonden in Rotterdam- Schiebroek, niet ver van een bloemenzaak.

Mossen en korstmossen

Kapjesvingermos

Er werden afgelopen jaar 178 soorten (2021:146) vastgesteld. Door intensiever onderzoek werden vooral in het Bentwoud en omgeving nieuwe soorten ontdekt. Hieronder waren verschillende landelijk zeer zeldzame korstmossoorten zoals het *stekelig vingermos*, het *dof boomzonnetje*, *oranje boomzonnetje* en *rood boomzonnetje*. Op een hardhouten brugleuning in Boskoop werd het zeldzame *bleek baardmos* gevonden. De drie meest gemelde soorten korstmossen waren *groot dooiermos*, *kapjesvingermos* en *gewoon purperschaaltje*. Algemene bladmossen zijn o.a. *gewoon dikkopmos* (komt vrijwel overal voor en profiteert van de grote stikstofdepositie) , *fijn laddermos* (groeit vaak op vochtige boomvoeten) en *gewoon muisjesmos*. (vaak op muren, daken en beton).

Paddenstoelen

Roze stinkzwam - Foto Rob Belterman

Er werden 405 (2021: 262) soorten paddenstoelen vastgesteld, waarvan 90 nieuw. Opvallend is het grote aantal meldingen zeldzame soorten uit de groep

roestzwammen, minuscule parasieten die groeien op levende planten. Er is nog weinig van deze groep bekend. Ze hebben vaak een ingewikkelde levenscyclus waarbij ze verschillende soorten sporen vormen die afhankelijk zijn van de soort waardplant en het stadium waarin de roest verkeert. Vaak zijn ze aan één of enkele plantensoorten gebonden. Voorbeelden hiervan zijn: *hertshooiroest*, *melkdistelroest* en *veelvormige basterdwederikroest*. De *witte kluiwzwam* is één van de meest gemelde paddenstoelen en werd gezien in 23 km-hokken. Andere veel gemelde soorten zijn: *geweizwam*, *gewone beurszwam* en *gewoon elfenbankje*. Het aantal meldingen van een paddenstoelensort zegt echter vaak meer over de herkenbaarheid dan over de mate van voorkomen.

Veelvormige basterdwederikroest

Zoogdieren

Er werden 23 (2021: 25) soorten gemeld. Meldingen van damherten en Schotse hooglanders zijn hierbij buiten beschouwing gelaten omdat het geen wilde of verwilderde dieren betreft. Het jaar begon goed: op 2 januari werd een *boomarter* gezien in het Bentwoud, de eerste waarneming in het Rotta-gebied. Van februari tot in september werd er zeven maal een *ree* (een bok) gezien, waarschijnlijk het zelfde dier. De ree werd gemeld uit de Eendragtspolder, het Bentwoud, de Tweemanspolder – Noord en het Gouwebos. Er waren aanmerkelijk minder waarnemingen van de *hermelijn* (13) dan in 2021 (45). Het aantal *wezels* (15) was juist groter dan in 2021. (23) *Konijnen* blijft schaars. Ze werden in 25 km-hokken gezien. Evenals de *Europese haas* (gemeld uit 73 km-hokken) is het konijn nu op de Rode Lijst beland. Deze soorten zijn landelijk gezien sinds 1950 met 60- 70 procent afgenomen.

Reptielen en amfibieën

Er werden acht soorten (2021: elf) gemeld, waarvan drie exoot. Twee nieuwe exoten werden gemeld: de *ruïnehagedis* en de *muurgekko*, beiden afkomstig uit Zuid-Europa en waarschijnlijk vandaar meegelift met een transport. Beide soorten zijn dankzij menselijke transportmiddelen nu ook aanwezig in b.v. de Verenigde Staten. Talrijkste soorten waren zoals verwacht *gewone pad* en *bruine kikker*. *Rugstreepadden* werden gemeld uit negen km-hokken, vooral uit Waddinxveen en directe omgeving.

Vissen

Er werd één nieuwe soort, een exoot gemeld: de *Kaukasische dwerggrondel*. Deze is afkomstig uit het gebied rond de Zwarte Zee. Waarschijnlijk is de vis verspreid via het Main-Donaukanaal. Pas in 2020 is deze grondelsoort voor het eerst in Nederland waargenomen en neemt sterk toe. In ons gebied is hij in de Zevenhuizerplas en de Eendragtspolder gezien. Een andere exotische grondelsoort is de *marmergroundel*. Deze wordt sinds 2014 gezien en is ook uit Oost-Europa afkomstig. Afgelopen jaar zijn er 19 soorten (2021: 18) gemeld, waarvan *brasem* en *ruisvoorn* het meest.

Dagvlinders

Er werden afgelopen jaar geen nieuwe soorten gemeld. Evenals in 2021 werden in totaal dertig soorten gezien. Er waren twee waarnemingen van de zeldzame *keizermantel*: een uit Rotterdam - Ommoord op 17 juli en een uit een tuin in Bergschenhoek op 27 juli. De *parelmoervlinder* werd gezien in een tuin in Bleiswijk op 3 juni en van de *grote vos* kwam slechts een melding binnen van het Oeverpark langs de Zevenhuizerplas op 25 maart. De *kleine vos* deed het weer wat beter dan in voorgaande jaren en behoorde nu weer tot de talrijke soorten, te samen met het *klein koolwitje*, *icarusblauwtje*, *atalanta* en *bont zandoogje*. Deze laatste zit nog steeds in de lift: er werden 1.336 exemplaren doorgegeven, een nieuw record.

Bont zandoogje

Nachtvinders en micro's

In 2022 werden, vooral dankzij intensiever onderzoek veel meer soorten (552) waargenomen dan in 2021. (427) Een nieuwe, opvallende soort was het afgelopen jaar de nu nog landelijk zeldzame *palmmot*. Deze werd gezien in een tuin in Zevenkamp. Het is een dag actieve nachtvlinder die uit Zuid-Amerika afkomstig is en waarschijnlijk met geïmporteerde planten is meegekomen. De soort is gebonden aan palmbomen, waarvan nu in Nederland de Chinese waaierpalm in steeds meer tuinen wordt aangeplant en ook begint te verwilderen. Verwacht wordt dat de soort zal toenemen. De inheemse *kolibrievlinder* had een topjaar. Er werden meer dan twee keer zoveel exemplaren (159) gemeld dan het vorige record jaar van 2020. De soort kan zowel 's nachts als overdag actief zijn. Het is een trekvlinder die jaarlijks in het voorjaar vanuit Zuid-Europa naar ons land vliegt en zich hier voortplant. De

kolibrievlinder vliegt net als een kolibrie en gaat niet op een bloem zitten om eruit te drinken, maar blijft ervoor hangen, met snelle vleugelslag, waarbij hij met zijn lange roltong de nectar opzuigt. Na de kolibrievlinder was de *gamma-uil* de meest gemelde soort. (108)

Kolibrievlinder

Libellen

Het afgelopen jaar werden 25 soorten (in 2021: 25) doorgegeven. Er werden geen nieuwe soorten gemeld. Talrijkste soorten waren *lantaarntje*, *houtpantserjuffer* en *gewone oeverlibel*. De zeldzame *zuidelijke keizerlibel* was aanwezig rond de Zevenhuizerplas, het Bentwoud, in Nesselande en het Koornmolengat.

Sprinkhanen en krekels

Er werden afgelopen jaar 16 (2021: 17) soorten vastgesteld. De *grote groene sabelsprinkhaan* en de *struiksprinkhaan* werden het meest doorgegeven. Twee nieuwe soorten: de in Nederland zeer zeldzame *Egyptische treksprinkhaan*, die waarschijnlijk was meegelift met plantmateriaal afkomstig uit Italië. En de zeldzame *boomkrekel*, een inheemse soort die voornamelijk in het oosten van het land langs de grote rivieren voorkomt. Het dier werd gehoord (geluidsopname) op 8 september in het Bentwoud.

Kevers

Er werden 170 (2021: 146) soorten kevers vastgesteld, waarvan 33 nieuw. Meest gemelde soorten waren het afgelopen jaar weer *elzenhaantje*, *kleine rode weekschild* en *zevenstippelig lieveheersbeestje*. Deze laatste is één van de 23 soorten lieveheersbeestjes die in het afgelopen jaar werden waargenomen. Andere algemene soorten van deze groep zijn: het *Aziatisch lieveheersbeestje* (een door mensen ingevoerde exoot, ter bestrijding van bladluizen in kassen en ontsnapt, nu overall algemeen) en het *schaakbordlieveheersbeestje* (gemakkelijk te herkennen aan de hoekige vlekken tekening, algemeen langs bosranden, parken en tuinen)

Schaakbordlieveheersbeestje

Een andere bekende groep kevers zijn de snuitkevers, waar wereldwijd nu 92.000 soorten van bekend zijn. In ons gebied zijn in 2022 slechts 24 soorten gemeld, waarvan de *gegroefde lapsnuittor* ook wel bekend als *taxuskever* een van de algemeenste is. Deze nacht actieve kever kan enkele jaren oud worden en maakt karakteristieke vraatpatronen bij veel soorten tuinplanten. De larven leven in de grond van plantenwortels.

De zeldzame *rouwende gouden tor* werd op drie plaatsen gezien: Rotterdam Nesselande, in de Zuidplaspolder en in Berkel en Rodenrijs. Deze kever was lange tijd niet meer in Nederland gesignaleerd tot ze vanaf 2010 weer werden gemeld. Sindsdien neemt de soort toe. Het hoofdverspreidingsgebied ligt in de landen rond de Middellandse Zee en de kevers of larven zijn mogelijk met bloemen of compost transporten in Nederland beland.

Bijen, wespen en mieren

Er werden 205 soorten gemeld (2021: 203) waarvan 38 nieuw. Tot deze groep behoren ook de galwespen, waarvan de vrouwtjes hun eieren leggen in planten waarbij een stof wordt ingespoten die soort specifieke woekeringen veroorzaken: de bekende plantengallen. Vooral op eiken komen veel verschillende soorten voor. De volwassen wespen zijn vaak moeilijk te onderscheiden; hun karakteristieke gallen zijn veel gemakkelijker op naam te brengen. Er werden 22 soorten galwespen gemeld, waarvan lensgalwesp het meest.

Nieuwe soorten zijn o.a. twee zeldzame goudwespen: *Chrysis fulgida* (Bentwoud) en *Chrysis inaequalis* (Nessebos). In ons gebied komen af en toe nog drie andere soorten voor waaronder de *gewone goudwesp*. Goudwespen zijn vaak bijzonder kleurrijk. Het zijn parasitaire wespen waarbij de eieren worden afgezet in nesten van solitaire bijen en wespen. De eieren komen direct uit. Vervolgens beginnen de larven te eten van de voedselvoorraad en de larven van hun gastheer. De verschillende soorten zijn vaak moeilijk te onderscheiden. Het meest gemeld werden *akkerhommel*, *honingbij* en *stenhommel*.

Vliegen en muggen

Er valt nog een wereld te ontdekken want van de ruim 5.100 soorten die in Nederland voorkomen zijn er in ons gebied het afgelopen jaar slechts 290 soorten (2021: 279) gezien, waarvan 45 nieuw. Meest doorgegeven werden *blinde bij* (lijkt op een bij maar is een zweefvlieg) en *snorzweefvlieg*. Beide soorten zijn gemakkelijk te herkennen en zeer algemeen. De *stadsreus* is onze grootste zweefvlieg soort (lengte 2 cm) en in ons gebied algemeen.

Stadsreus

Insecten (overig)

Deze groep bestaat uit o.a. oorwormen, kakkerlakken, schorpioenvliegen en gaasvliegen. Er werden vorig jaar 43 soorten gezien, (2021: 36) waarvan er acht nieuw waren voor ons gebied. De zeldzame *dwarsbandkakerlak* is een inheemse soort die zich vanuit Zuid-Europa sinds 2005 sterk expansief in noordelijk richting uitbreidt. De soort is nu in een woonwijk in Berkel Rodenrijs en in Waddinxveen gesignaleerd. De *Mystacides azurea* is een nieuw gemelde schietmot met enorm lange antennen. De mot komt voor in het oosten van het land in beken, maar in het westen soms in heldere meren, zoals de Zevenhuizerplas. Schietmotten lijken wel wat op nachtvlinders, maar vliegen weinig en hebben geen vleugelschubben. Een algemenere schietmot is de *Mystacides longicornis*. Deze heeft ook lange antennen; de mannetjes dansen vaak in de schemering in dichte zwermen. Deze soort werd in 26 km-hokken gezien.

Mystacides longicornis

Geleedpotigen (overig)

Deze groep omvat o.a. spinnen, pissebedden, duizendpoten en mijten. Er werden in totaal 202 (waarvan 24 nieuw) soorten gemeld, waarvan de spinnen het grootste aandeel hebben. Rond Bleiswijk werd op twee plaatsen een zeldzame exoot gemeld: de *reuzensteatoda*, oorspronkelijk afkomstig van de Canarische eilanden en Madeira. De beet van deze spin kan pijnlijk zijn en is vergelijkbaar met een wespen- of bijensteek. Er werden twee exotische kreeftensoorten gezien: de *gestreepte* en de *rode Amerikaanse rivierkreeft*. Deze laatste is verreweg de talrijkste en werd uit 23 km-hokken gemeld.

Rode Amerikaanse rivierkreeft - Foto Cor Noorman

Wantsen, cicaden en plantenluizen

In 2022 werden er 153 soorten gemeld (2021: 114) *Groene schildwants*, *Grauwe schildwants* en *vuurwants* werden het meest genoteerd. De *vuurwants* is een warmte minnende soort, die de afgelopen jaren sterk vooruit is gegaan. Grotendeels beperkt tot steden, dorpen of anderszins sterk door de mens beïnvloede biotopen en vooral te vinden in de buurt van lindebomen en kaasjeskruiden. De dieren bevinden zich voornamelijk op de grond en zijn vaak in hoge dichtheden aanwezig.

Vuurwants

Een andere, toenemende warmte minnende soort is de *lindenspitskop* die sinds 2008 voor het eerst in Nederland werd gezien. Deze soort heeft zich vermoedelijk door versleping met plantmateriaal van linde vanuit Zuid-Europa in combinatie met warmer wordende omstandigheden in Nederland kunnen vestigen. Ook deze soort is veel te vinden op de families van de kaasjeskruiden en linden.

Algen, wieren en eencelligen

Wieren en algen hebben geen wortels, geen stengels en soms bladeren; algen zijn meestal eencellig. Deze groep wordt nog weinig gemeld via waarneming.nl. Een bekende familie is die van de kranswieren, meercellige algen die in zoet water leven en wel wat lijken op landplanten. In ons gebied komen verschillende soorten voor waarvan het *gewoon kransblad* het meest gemeld is. Het *waternetje* is in 2022 aangetroffen in de Eendragtspolder. Dit zoetwaterwier lijkt sprekend op een net en komt voor in stikstofrijke poldersloten.

Weekdieren

Van deze groep schelpdieren (mosselen) en slakken werden 54 (2021: 49) soorten gemeld, waarvan vier nieuwe: de *dwergkorfslak*, *gladde schijfhoren*, *kelder-glansslak* en *heideslak*. Meest gemeld werden *zwartgerande tuinslak*, *segrijnslak* en *gewone barnsteenslak*. Of deze soorten ook werkelijk behoren tot de meest voorkomende soorten blijft de vraag. Naaktslakken leven voor ongeveer 90 % in de grond en vallen daardoor nauwelijks op. Ze zijn bovendien voornamelijk s' avonds en 's nachts actief.

Segrijnslak - Foto Josien Hofs

Bronnen:

- Bellmann, Heiko. 2010. Insectengids. Tirion Natuur
- Dick Hoek. 2022. De natuur in het Rotta-gebied in 2021.pp. Aves Visum nummer 15. voorjaar 2021
- [rotta.waarneming.nl](https://www.waarneming.nl)
- <https://www.verspreidingsatlas.nl/>